

Kirken Underviser

Det aktuelle tidsskrift for kirkens pædagogik og undervisning

Grundtvig – stendød eller levende sten?

3

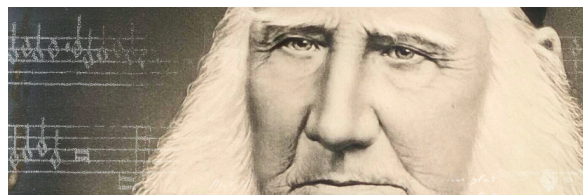
2022

Indhold

4 Grundtvig – stendød eller levende sten?

Af Anita Obeling Kring og Sidsel Leth Svensson

11 Grundtvig-tidslinje

Få her et hurtigt overblik over N.F.S. Grundtvigs liv i tekst og billeder.

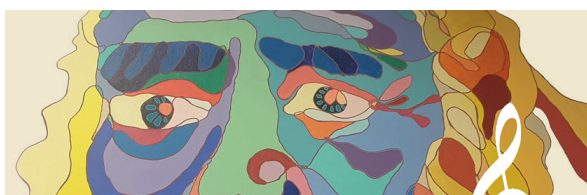
5 Vi har akut brug for Grundtvig

Ingrid Ank, leder af Grundtvig-Akademiet, understreger, at Grundtvig er løsningen på demokratiets krise og beskriver videre, hvordan den gode salmedigter kan inddrages i kirkens undervisning.

15 Grundtvigs salmer i sync med konfirmander

Konfirmanderne Laura og Josefine fortæller Kirken Underviser, hvordan de ser, at arbejdet med Grundtvigs salmer kan blive meningsfuldt i undervisningen af konfirmander.

8 Grundtvig i undervisningen

Grundtvigs undervisningsmetode kan ikke sættes på formel, men Laura Lundager Jensen, valgmenighedspræst og seminarlærer på Københavns Professionshøjskole, giver alligevel et bud på, hvad undervisning i Grundtvigs ånd kan være.

17 At have Grundtvig med i konfirmandstuen

Vi tager meget med os ind i konfirmandstuen både bevidst og ubevidst. Hvor bevidste er vi om vores brug af Grundtvigs tanker som baggrund for vores undervisning?

20 Sådan underviser jeg i Grundtvig

Eva-Maria Schwarz, der er præst midt i København, fortæller, hvorfor det er vigtigt for hende at undervise i Grundtvig, og hvordan hun går til opgaven.

27 Fem gode bøger om Grundtvig

Har du lyst til at dykke mere ned i Grundtvig, kommer her fem bud på bøger, der er gode at blive kloge af.

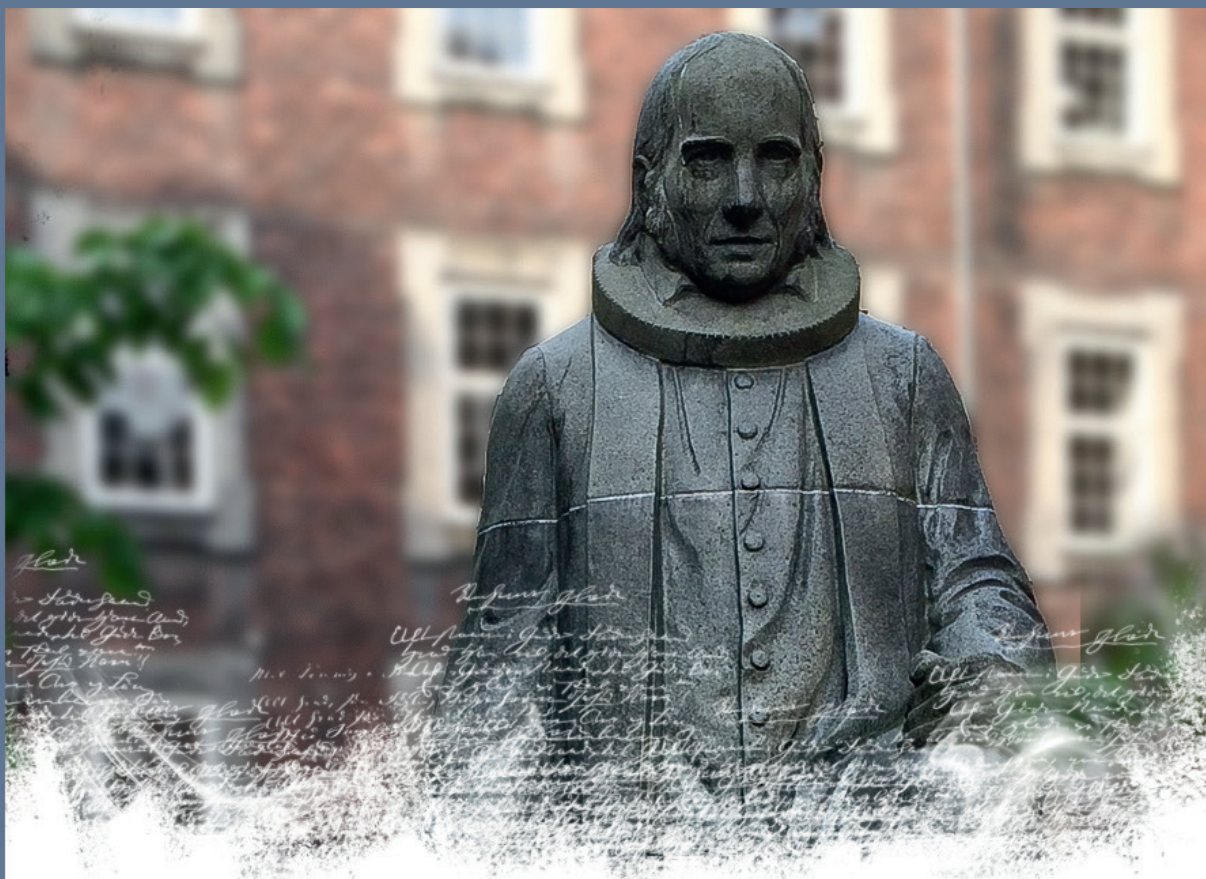
22 Konkrete undervisningsforslag

Har du fået blod på tanden og lyst til at inddrage Grundtvig i din undervisning, så er der her en række ideer.

25 På rejse med Grundtvig

Tusindvis af skoleelever arbejder med Grundtvig i efteråret 2022. Skole-Kirke-Samarbejdet i Aarhus fortæller om et nyt projekt, hvor eleverne tager livtag med Grundtvigs indflydelse på folkeskole, folkekirke og folketing.

Forord Grundtvig – stendød eller levende sten?

Af Anita Obeling Kring og Sidsel Leth Svensson,
redaktører af dette nummer

Den 2. september 2022 er det 150 år siden, at forfatteren og salmedigteren N. F. S. Grundtvig døde. Hans indflydelse på fortællingen om dansk kultur og identitet er uomtvistelig, og Grundtvig er på mange måder indbegrebet af Dansk FOLKEånd. Særligt når vi taler FOLKEskole, FOLKEkirke og FOLKEting – sidstnævnte forstået som dansk demokrati.

Derfor var det helt naturligt for os, at dette nummer af Kirken Underviser, som netop udkommer omkring den 2. september 2022, skulle have Grundtvig som tema.

Vores fokus er, hvordan vi i dag ser Grundtvig i kirkens undervisning – særligt i forhold til konfirmander, og hvordan vi yderligere kan lade os

inspirere af hans tanker i kirkens undervisning.

Indledningsvist sporer Ingrid Ank og Laura Lundager Jensen os ind på, hvad Grundtvigs tanker – i særdeleshed omkring undervisning – egentlig går ud på. Herefter følger en Grundtvig-tidslinje i tekst og billeder, der kort ridser hans liv og levned op. Efterfølgende giver vi røst til forårets konfirmander. Hvordan ser de, at det giver mening at arbejde med Grundtvigs salmer? Så følger tre inspirationsartikler med ideer til, hvordan man faktisk kan arbejde med Grundtvig sammen med sine konfirmander, og endelig beskriver Skole-Kirke-Samarbejdet i Aarhus et stort Grundtvigprojekt, som i efteråret 2022 kører i store dele af landet. Til slut giver Vanja Thaulow et bud på fem gode bøger, man kan dykke ned i, hvis man vil vide mere om N. F. S. Grundtvig.

Rigtig god læselyst!

Vi har akut brug for Grundtvig

Af Ingrid Ank, leder af Grundtvig-Akademiet

Grundtvigs sammentænkning af frihed og fællesskab har en påtrængende aktualitet i en tid, hvor de liberale demokratier er i krise. Og hans dybe optagethed af menneske- og samfundsliv kan minde os om, at kirken aldrig må blive en kirke, der har nok i sig selv.

Loke er en løgner. Og endda en løgner af den værste slags: For man kan ikke engang være sikker på, at han lyver. Nogle gange gør han, andre gange ikke. Alligevel siger Grundtvig, at der skal være »Frihed for Loke, såvel som for Thor.« Citatet, der er et af de mest brugte Grundtvig-citater, stammer fra indledningen til værket Nordens mytologi eller Sindbilledsprog (1832). Som jeg forstår det, så siges der her meget klart

åndsfrihed. Samfundet eller de menneskelige fællesskaber lever bedst i frihed, og den frihed betyder, at der skal være frihed til uenighed. Endda også frihed til de farlige eller løgnagtige synspunkter, i hvert fald hvis man forstår »Loke« på denne måde.

»Samfundet eller de menneskelige fællesskaber lever bedst i frihed, og den frihed betyder, at der skal være frihed til uenighed.«

Grundtvig er løsningen på demokratiets krise

Vi har lige nu akut brug for Grundtvig. For Grundtvig formår at sammentænke frihed og fællesskab, uden at give køb på nogen af delene. Han insisterede igen og igen på individets ånds-

frihed – dets samvittighedsfrihed eller hjertefrihed. Og han var klar over, at det betød, at man også måtte forsvare rettigheden til synspunkter, der bød én stærkt imod (og så selvfølgelig bruge sin frihed til at modsige dem). Men samtidig digtede han et folk og et samfund frem – dvs. han gav ord til den forestilling, at vi hører sammen i og er forpligtede på et større fællesskab end blot vores nærmeste familie. Et fællesskab der endda strækker sig ud over den tid, vi lige nu lever i. Og så insisterede han på, at mennesket er en sådan skabning, at det kan og vil vokse og forstå og forstå mere. Forstå sig selv i verden. Derfor fødte han ideen om højskolen – en eksamensfri vokseplads for mennesker, hvor vi kan mødes og i indbyrdes vekselvirkning forstå os selv som del af et fællesskab, en verden og en historie. Forstå os selv som ånd. Alt dette skriver jeg for at forklare, hvorfor jeg i disse år i ganske mange sammenhænge går rundt og siger, at vi har akut brug for Grundtvig. Jeg taler med lærere, lærerstuderende, skoleelever og mange andre, og jeg oplever en stor, endda en voksende interesse. Men Grundtvig er for mig at se også, om ikke løsningen så i hvert fald en del af løsningen på »demokratiets krise«. For vi har brug for at forsvare – og forstå betydningen af – det liberale demokrati, samtidig med at vi fastholder, at samfundet er et forpligtende fællesskab. Og vi er lige præcis ikke tvunget til at vælge mellem frihed og fællesskab, den enkeltes frihed er tværtimod en fælles opgave.

»Denne insisteren på en kirke, der ikke har nok i sig selv, kan vi også bruge til noget i dag. Præster, kateketer, konfirmander og alle andre.«

En kirke der ikke har nok i sig selv

Men nu er jeg imidlertid til denne artikel ikke blevet bedt om at sige, hvorfor vi (alle) har akut brug for Grundtvig, men derimod hvad præster og kateketer kan bruge Grundtvig til, dvs. mere specifikt hvordan Grundtvig kan inddrages i kirkens undervisning af fx konfirmander. Og der er ganske meget at tage fat i: Fx Grundtvigs salmer (han skrev knap 1600 sange og salmer), og hvordan han tryller en gammel middelalder-

salme – »Den signede dag som vi nu se« – om til en salme »med fryd i«, en salme hvor lyset ikke skinner på os fra en fjern himmel, men når helt ned til jorden og stiger op til os fra havet. Eller Grundtvigs diskussion med den lutherske tradition, hvordan han udvider perspektivet til ikke kun at se mennesket som faldet, men også som skabt i Guds billede, vel at mærke det udbøbte menneske. Eller hans opgør med opfattelsen af Bibelen som en uimodsigelig autoritet: Troen var der før Bibelen, for den er skrevet ud af tro. Med meget mere. Alt dette er der ikke plads til at udfolde her, hvis jeg skal holde mig nogenlunde inden for formatet. Så hvis jeg skal sammenfatte det, der i denne omgang får lov at være min hovedpointe, så er det, at Grundtvig insisterer på en kirke, der ikke har nok i sig selv. Grundtvig selv var – som noget helt selvfølgelig – optaget af samfund og menneskeliv uden for kirken. Han var optaget af frihed og fællesskab, og hvordan disse to størrelser begge er nødvendige for et menneskeliv i ånd og kærlighed. Han var optaget af, hvordan skolens undervisning kunne blive til livsoplysning. Og han var optaget af alt dette netop som præst og teolog – og menneske. Denne insisteren på en kirke, der ikke har nok i sig selv, kan vi også bruge til noget i dag. Præster, kateketer, konfirmander og alle andre. Det har intet at gøre med at blande fx kirke og skole sammen. Det har at gøre med en insisteren på, at kristendommen lige præcis angår menneskelivet.

Ufrihed er ukristent

En tilføjelse: I »Om religionsforfølgelse« (1842) skriver Grundtvig, at det er »ukristent« ikke at ville tilkende andre mennesker frihed. Han skriver, at selvom det kan være smart nok (!) for en tyrant at undertrykke et mindretal, hvis ellers mindretallet lader sig undertrykke, så kan det aldrig være kristent. Det er en kristen pligt at afholde sig fra tvang og fra trangen til at ville gøre andre mennesker til en kopi af sig selv. Også værd at tænke over og tale om. En tilføjelse mere: Her til september 2022 er det 150 år siden, at Grundtvig døde. Dermed står vi også med 150 års »virkningshistorie«, hvor Grundtvig er blevet brugt og misbrugt til meget. Både fordi Grundtvig har sat sig så mange spor i vores samfund – synlige såvel som usynlige – som siden er vokset i mange retninger, og fordi

hans værk er så omfattende, er det klart, at der kan være meget stor forskel på de forskellige Grundtvigudlægnings. Min står selvfølgelig for egen regning.

Fakta Om Grundtvig-Akademiet

Grundtvig-Akademiet søger efter bud på, hvad det grundtvigske er, vil og skal. Vi bringer N.F.S. Grundtvigs tænkning og poesi i spil og i modvind i folkelige, kirkelige, pædagogiske og akademiske sammenhænge. Grundtvig-Akademiet går nysgerrigt til værks og tager ikke patent på en bestemt fortolkning af Grundtvig. Kort sagt: Vi eksperimenterer med Grundtvig – gerne sammen med andre. Grundtvig-Akademiet er en selvstændig del af Foreningen Grundtvigsk Forum. Akademiet er oprettet i 1999.

Links Grundtvig-Akademiet:

<https://grundtvig.dk/akademiet>

Grundtvig i undervisningen

Af Laura Lundager Jensen, valgmenighedspræst i Osted valgmenighed og seminarielærer på Københavns Professionshøjskole.

Grundtvigs undervisningsmetode kan ikke sættes på formel, og selvom mange har forsøgt, findes den grundtvigske pædagogik ikke som opskrift. Dels fordi han selv ikke har leveret en sådan, men også fordi han faktisk ikke beskæftigede sig så meget med undervisning i børneskolen. Det er ud fra hans højskoletanker og hans grundlæggende menneskesyn, der må tegnes et billede.

Grundtvigs undervisningssyn er uadskilleligt forbundet til hans menneskesyn. Både i hans skolesyn og i hans kirkesyn er hans overordnede indstilling, at mennesket er skabt i Guds billede som »et Guddommeligt eksperiment af støv og

ånd.« Det er krop – og noget mere, det der skaber bevidsthed. Det adskiller det fra abekatten og andre dyr, der ikke bare kopierer – aber efter – men tænker og handler selv. Og som skabt i Guds billede kan mennesket tænke og tale og ikke mindst samtale.

Særligt den ligeværdige samtale. Verselinjen »med lige værdighed i borg og hytte« fra sangen »Et jævnt og muntert virksomt liv på jord« beskriver, hvor grundlæggende det skal forstås. For det gælder både ligeværdigheden i samfundet, der jo på Grundtvigsk tid skiftede fra enevælde til demokrati, men også mellem mennesker generelt – og mellem lærer og elev.

»Men for at undervisningen skal gøre levende, bliver den nødt til at handle om ting, der er relevante og vedkommende.«

Den levende vekselvirkning

I undervisningen er denne frie samtale vigtig. Dialogisk undervisning ville man kalde det i dag. Gennem det talte ord lærer mennesker nysgerrigt og både åndeligt og fysisk hinanden og hinandens meninger at kende. Den levende »vexel-virkning« kaldte Grundtvig idealet for den undervisning, der skaber myndige mennesker og »vækker« til live. Og lærer og elev skal have så meget gensidig respekt, at begge parter ved at lytte til hinanden kan lære af hinanden.

Men for at undervisningen skal gøre levende, bliver den nødt til at handle om ting, der er relevante og vedkommende. Derfor var Grundtvig imod eksamenskolen og curriculumskolen. Et forhør i en eksamenssituation kan aldrig blive en fri samtale. Det stof der skulle undervises i, kan heller ikke fastlægges i kanonlister. Det må komme an på, hvad samtiden til forskellige tider kræver. Det skal være »oplysningen om livet«, der skal være centrum for elevernes læring.

Det betyder ikke, at al undervisning handler om eksistentielle spørgsmål og liv og død, lys og mørke og sandhed og løgn – modsætningspar, Grundtvig gang på gang fremdrager, når livets grundlæggende kampe skal belyses. Når han i hans vigtigste skolesang skriver, at »oplysning være skal vor lyst er det så kun om sivet, men først og sidst med folkerøst oplysningen om livet«, så er det for at understrege, at det er vigtigt at vide noget om sivet, eller alt andet der har med det fysiske omkring os at gøre, men det er ikke viden for videns egen skyld, men fordi vi også ad den vej skal blive klogere på livet.

Det historisk-poetiske

Oftentimes tales der om, at Grundtvigs undervisningstanke bygger på en historisk-poetisk tilgang til oplysning. Hvad det dækker over, er ikke helt til at blive klog på. Tydeligvis er det meget mere end, at der lægges vægt på historie- og dansk-faglig viden. Vi skal forstå, at vi lever historisk, men ikke nødvendigvis med dyb kundskab til årstal og kronologi, men en forståelse for, at vi lever på baggrund af det, der er sket før os. Vi lever i en historieskabt kultur, og vi skal forstå os i pagt med den. Det poetiske føjer til, at mennesket ikke bare er skabt, men også skabende i historien. Ordet poesis kommer af det græske poiesis, der betyder skabelse. Vi er sat i en sammenhæng, og den sammenhæng skal vi

bringes ind i og skabe videre på.

Fortællingens magt

Derfor står fortællingen meget centralt for Grundtvig. Fortællingens evne til både at pege bagud og fremad kan netop frembringe bro mellem det skabte og det skabende. Og den kan trække på både mystisk, eventyrligt, historisk eller religiøst stof, men det særlige er, at den gode fortælling går ud over dens egen slutning. Det er fortællingens poetiske dimension, der skaber betydningen. Derfor skal der fortælles med ord og sang. »Dejlig er den himmelblå« i sin fulde længde er et fremragende eksempel på, hvordan fortælling peger bagud samtidig med, at den inddrager.

»For også i konfirmandundervisningen handler det mindre om, hvad der læres, eller hvordan der læres, men mere om hvorfor vi skal lære om kristendom og tro.«

Man må gribe for at begribe

Det levende ord kunne være onelineren for Grundtvig. Samtalen der skaber ny forståelse, ordet der skaber, hvad det nævner, der oplyser og opliver. Men erfaringen, den fysiske erfaring, er en nødvendig erkendelsesvej til tanke og ord. Mennesket består netop både af stov og ånd. Erfaringen, det håndgribelige, det sanselige, danner fundamentet for det, tanken begriber. Og det, der gribes gennem hånden, skal begribes af ånden. For Grundtvig er sammenhængen uadskillelig, om det er helt konkret gennem håndens gripen, eller om det er det, vi sanser og griber med alle sanser – følesans, høresans, synssans, lugtesans, hvad pinsesalmerne er ualmindeligt fine eksempler på.

I kirkens undervisning kan vi lære meget af Grundtvigs skoletanker. Den levende vekselvirkning i samtalen i konfirmandstuen, hvor enhver har sit at bidrage med. Fortællingens evne til at bygge bro mellem fortid og fremtid ved at skabe betydningen i nuet. Remtrækket til virkeligheden, og erfaringen til forståelse gennem

»hånd«-gribelige opgaver. For også i konfirmandundervisningen handler det mindre om, hvad der læres, eller hvordan der læres, men mere om hvorfor vi skal lære om kristendom og tro.

Og selvfølgelig er målet et andet. For religion er »Gud skee Lov, Slet ingen Skole-Sag«, forstået som konfessionsundervisningen. Men vigtig og nødvendig som et fag. I konfirmandundervisningen må det jo selvfølgelig være noget andet, men tro må stadig være et spørgsmål til fri tilegnelse, ikke som udenadslære. Nysgerrigt i samtale og til oplysning og opvækkelse.

Til videre læsning om Grundtvig

Anders Holm: Grundtvig introduktion og tekster.

Systime 2012

Ove Korsgaard: Grundtvig rundt – en Guide.

Gyldendal 2018

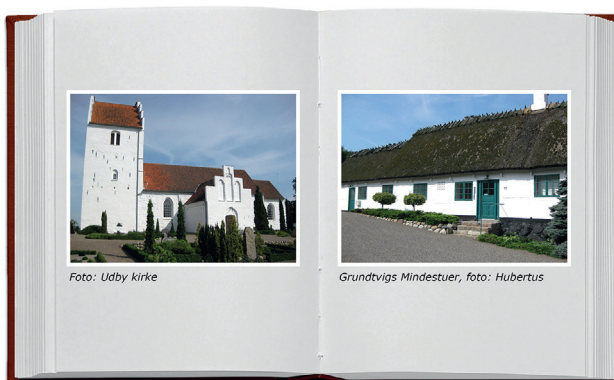
Grundtvig-tidslinje

Af Redaktionen hop/shop/til-undervisningen/
stencils-fadervor

1783 Grundtvig blev født

N.F.S. Grundtvig blev født den 8. september i Udby på Sjælland, hvor hans far, Johan Grundtvig, var præst.

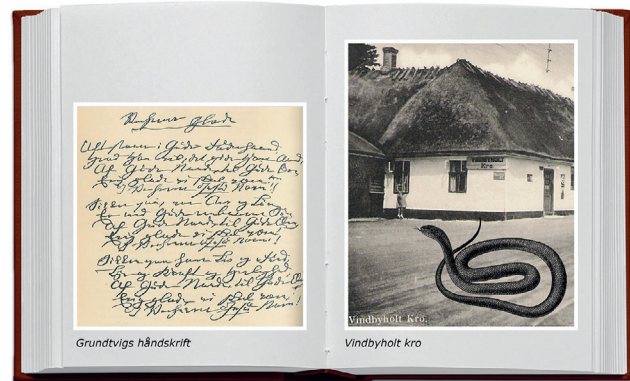
Som ung mand blev han student fra Aarhus Katedralskole og læste efterfølgende teologi. Herefter blev han huslærer på Langeland, hvor han forelskede sig i husets frue Constance Leth. Han begyndte desuden sit lange og omfattende forfatterskab.

1810 Sammenbrud

Grundtvig flyttede til København og underviste i historie. I 1810 holdt han en såkaldt dimisprædiken, som var forudsætningen for at blive præst. Han fik topkarakter, men da han også kritiserede præstestanden for ugudelige prædikener, blev han efterfølgende mødt med klager og voldsom kritik.

Det var medvirkende til at han oplevede sin første mentale krise, som truede med at gøre ham permanent sindssyg. På vej hjem til Udby sov han på Vindbyholt kro og fik et anfald, hvor han troede, at han sloges med Djævelen. Gode venner hjalp ham hjem til Udby, hvor han faldt til ro og blev kapellan i sin fars kirke.

1813 Farvel til Udby

Grundtvigs far døde i 1813, og selvom han søgte stillingen, blev Grundtvig afvist. I stedet tog han til København for at blive forfatter, og han begyndte at udfolde sin store interesse for historie og nordisk mytologi.

I 1818 blev Grundtvig gift med Elisabeth (Lise) Blicher, og et par år senere blev han endelig præst. Først i Præstø og efterfølgende ved Vor Frelses Kirke i København.

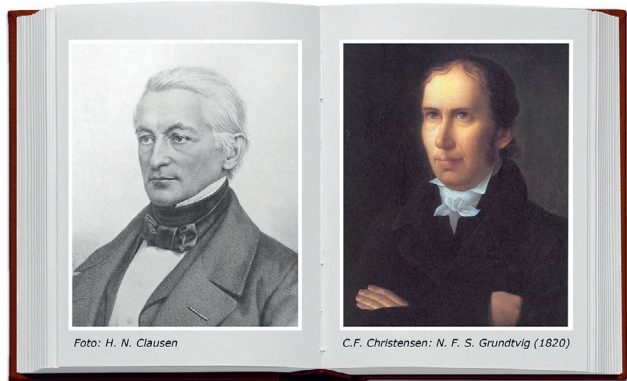
1825 »Den mageløse opdagelse«

I 1825 »opdagede« Grundtvig trosbekendelsens værdi som »Ordet af Herrens egen Mund.« Grundtvig mente, at trosbekendelsen havde eksisteret lige siden den allerførste menigheds dage, og at Trosbekendelsen rummer Guds tale til mennesker i mindst lige så høj grad som Bibelen. Derfor lagde Grundtvig bl.a. stor vægt på dogmer som kødets opstandelse og nedfarten til Dødsriget, som ellers var ret oversete i hans samtid.

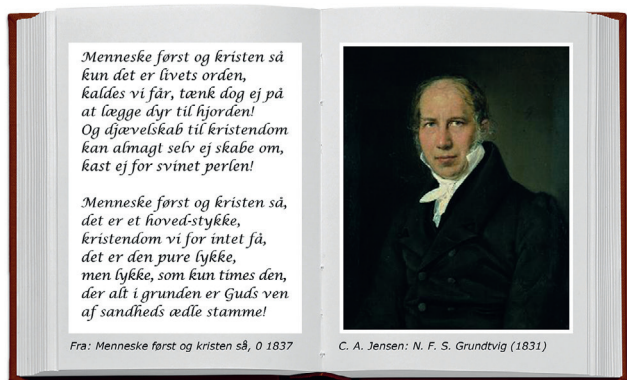
1826 Kirkens Gienmæle

I 1825 havde professor H.N. Clausen udgivet et værk, hvor han bl.a. skrev, at Bibelen var for vag til at kunne forstås af lægfolk. Grundtvig blev så harm over dette værk, at han skrev den stærkt injurierende pamflet »Kirkens Gienmæle« imod Clausen. Han kaldte Clausen for en vranglærer og en kætter og satte spørgsmålstegn ved hans teologiske kompetence. Det førte til, at Grundtvig blev sat under livsvarig politicensur. Censuren blev dog ophævet i 1837.

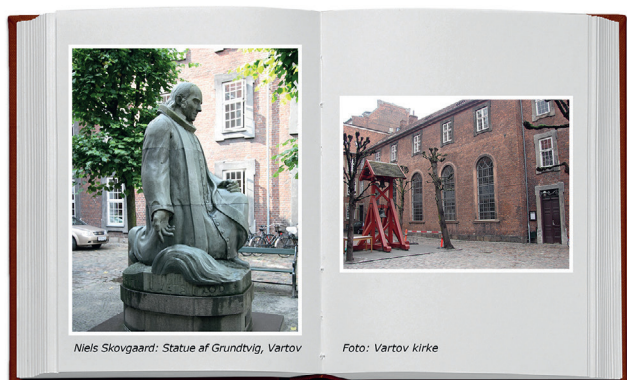
1832 Menneske først og kristen så

I 1832 nåede Grundtvig frem til, at det kristne evangelium betyder: Menneskelivets forløsning (menneske først og kristen så). Herefter satte han større fokus på menneskelivet og på, hvad det vil sige at være menneske, end på, hvad det vil sige at være kristen.

1839 Grundtvig kommer til Vartov

Den 9. juni 1839 blev Grundtvig indsat som præst ved Vartov Hospital i København. Her fik han en stor og trofast menighed, som bl.a. talte dronning Caroline Amalie.

1849 Grundloven

Den 5. juni 1849 blev Europas dengang mest demokratiske grundlov underskrevet af den danske konge Frederik VII. Hermed sluttede enevælden i Danmark. Grundtvig var med i den grundlovgivende forsamling og blev også valgt ind i det første Folketing.

Grundtvig var ikke medlem af noget parti, men satte alligevel sit præg på dagsordenen i Folketinget. Særligt talte han varmt for frihed i alle livets aspekter. Han var meget liberal, gik ind for religionsfrihed og han var blandt de få mænd, der var relativt positivt indstillet over for den spirende kvinderetsbevægelse.

1851 Gift med Marie Toft

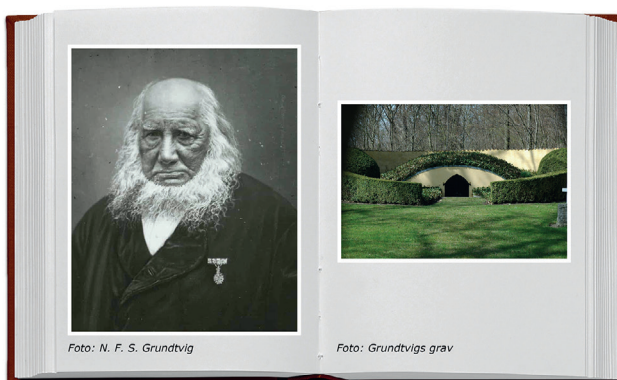
Kun ni måneder efter Lises (Elisabeth Blicher) død i januar giftede Grundtvig sig d. 24. oktober 1851 med sit livs store kærlighed, Marie Toft. Han skrev en del kærlighedssange til Marie, heriblandt den kendte »Hvad er det, min Marie«. Desværre døde Marie af sygdom allerede tre år efter deres bryllup.

Den 14. april 1858 blev den 75-årige Grundtvig gift for tredje gang, hvilket vakte almindeligt anstød. Ægteskabet med hans tredje kone Asta Reedtz blev dog lykkeligt.

1872 En afholdt mand

Den 2. september 1872 døde Grundtvig knapt en uge før sin 89-års fødselsdag. Vennemødet, der skulle have været holdt på Grundtvigs fødselsdag, blev i stedet til en minde- og sørgegudstjeneste. Det fortælles, at det tusindtallige begravelsesfølge på vej med Grundtvigs kiste blev mødt af en forbipasserende, som spurgte: »Hvem er dog det, der skal begravnes?« Man svarede: »Det er Grundtvig«, og manden genmælede: »Han må have været en meget afholdt mand.«

Link

Tidslinjens tekst er let redigeret fra:

<https://grundtvig.dk/grundtvig/tidslinje>/<https://grundtvig.dk/grundtvig/tidslinje/detaljeret-tidslinje/>

Grundtvigs salmer i sync med konfirmander

Af Sidsel Leth Svensson og Anita Obeling Kring

Har I nogensinde hørt om N. F. S. Grundtvig?

Laura og Sofie møder os på en café i Holbæk. De ved ikke helt, hvad de skal, kun at de skal hjælpe med at gøre konfirmationsforberedelsen vedkommende for nye konfirmander. »Kender I N. F. S. Grundtvig?« er det første, vi spørger om, da cola og kaffe er velplaceret på bordet.

»Jeg har hørt navnet...« Pigerne smiler og ser på hinanden. »Jeg forbinder det lidt med en salmebog. Er det ikke en, der har skrevet sange? Jeg får også et billede af sådan en ældre gråhåret mand med krøllet hår og et stort skæg.«

En relativ god beskrivelse, men forevist et billede af Grundtvig er der dog ingen klokke, der ringer hos pigerne, der er enige om, at de aldrig har set manden før. Til gengæld kender

de tydeligvis flere af hans salmer. Bedst kender de »Dejlig er den himmel blå«, men forevist »Nu titte til hinanden, de fagre blomster små« og »Hil dig frelser og forsoner« er de begge sikre på, at de nok har sunget dem »til præst« også.

»De har ikke underviserens fokus på salmen som en henvendelse til Jesus, men tolker verselinjerne uafhængigt fra hinanden og ind i deres eget liv. Og netop derfor bliver salmen pludselig meningsfuld for dem «

Hil dig frelser ... Helt sort? Eller?

Normalt er »Hil dig frelser« et stort hit hos konfirmander, men ved første gennemlæsning ved

cafébordet finder pigerne teksten »helt sort«. Vi taler om, hvad det gør ved salmeoplevelsen, når man ikke helt ved, hvad man synger. »Sange har ingen betydning, når man ikke forstår dem. Du kan ikke leve dig ind i dem,« er de enige om. Alligevel er de ikke klar til helt at forkaste salme-hittet, for selvom de ikke umiddelbart forstår teksten, rører den alligevel noget i dem. De dykker ned forskellige steder, hvor en linje har givet særlig mening for dem: »Heller giver du end tager« »Det er jo rigtigt«, er de enige om. »Til jul fx vil man rigtig gerne give gaver og ikke kun få. Man har også en glæde ved at give.« De peger også på »Skønt jeg må som blomsten visne« og fremhæver, at linjen fortæller, at vi alle skal dø. »Det er på en måde en finere måde at sige, at vi på et tidspunkt skal dø,« forklarer de.

De har ikke underviserens fokus på salmen som en henvendelse til Jesus, men tolker verselinjerne uafhængigt fra hinanden og ind i deres eget liv. Og netop derfor bliver salmen pludselig meningsfuld for dem – og måske derfor samtidig en tolkning i Grundtvigs ånd.

Endnu bedre bliver det, da vi synger salmen. Heldigvis sidder vi bagerst i caféen, og kun en enkelt af de øvrige gæster vender forundret hovedet, da højtalerens 80'er pop suppleres af glad salmesang (Hoffmanns melodi). Og nu bliver det tydeligt, at salmens melodi betyder uendeligt meget for konfirmanderne. »Man bliver gladere, når man hører melodien,« er deres umiddelbare reaktion. Og de understreger, hvor vigtig en salmes melodi i det hele tager er. »Det er vigtigt, at man synger salmerne. Det er meget sjovere end bare at læse dem. Og salmens melodi betyder ret meget i forhold til, om salmen er god eller ej. For man kan ikke sidde stille og koncentrere sig, hvis melodien er trist og stille. Derfor er melodien faktisk vigtigere end teksten«.

Og efter at have sunget »Hil dig, frelser og forsoner« er begge piger enige om, at det alligevel er en ok salme. Dog ikke helt på niveau med »Dejlig er den himmel blå«. Det handler for pigerne dels om trygheden ved at synge noget genkendeligt på en god melodi, hvor man ved, at alle synger med, men også fordi salmen siger nogle ting, de synes, er fine.

»I vers fem finder de vise mænd Maria og Jesus. En kongesøn der sidder hos en fattig kone. Det viser, at alle mennesker er lige gode. Man behøver ikke være fin eller rig. Altså den Gud,

Grundtvig taler om, mener, at alle mennesker er lige gode,« forklarer de.

Den gode måde at arbejde med salmer

Men selvom Laura og Josefine er enige om, at de foretrækker at synge og arbejde med de salmer, de kender, er det også ok at lære nogle nye. Men de har en række gode råd til hvordan:

»Det er bedre at lære fx fem salmer, mens man går til præst, som man så virkelig kan, end 25 som man ikke rigtigt kan huske.«

- »Man kan begynde med et eller to vers ved en ny salme og så lægge flere vers på efterhånden. Især når teksten er svær at forstå.«
- »Giv os lov til at sætte rytmer eller en ny melodi til en kedelig salme. Så er den lettere at lære.«
- »Det kunne være sjovt at se, hvad der sker med en sørgelig sang, hvis den får en rigtig glad melodi.«
- »Hvis salmen er svær, kan vi prøve at gendigte den med vores egne ord. Og det er bedst, hvis vi må gøre det i grupper, så vi kan grine sammen og hygge imens.«
- »Grundtvigs salmer fx »Nu titte til hinanden« og »Dejlig er den himmel blå« er lette nok at forstå, men sproget er lidt mærkeligt. Der er ord, vi ikke ville bruge. Det er godt også at synge salmer, der har et helt normalt sprog.«
- »Lad os tale om salmen i grupper. Når vi snakker i plenum, er det mest præsten, der snakker og måske én eller to. Det får man ikke rigtigt noget ud af.«
- »Det kunne være sjovt at tegne en salme, men for mange af drengene vil det nok være øv, så de skal kunne vælge noget andet.«
- »Det er også sjovt at gå rundt og synge og finde en makker med samme salme. Men det dur kun, når man kender salmerne godt.«

Laura og Josefine var næsten ikke til at stoppe. Og vi siger tak for deres gode ideer, som vi her har bragt videre til almen inspiration.

At have Grundtvig med i konfirmandstuen

Af Anna Monrad, valgmenighedspræst i Ubberup Valgmenighed

synes jeg også, at konfirmanderne skal høre OM Grundtvig.

»Jeg er grundtvigsk«. Det udsagn siger ikke så meget, for det er mange folkekirkepræster i dag. Men hvor bevidst tager vi Grundtvigs tanker med ind i arbejdet med konfirmander og omsætter dem til konkret handling der?

»Når jeg tager til København med konfirmanderne, lægger jeg vejen forbi Vartov, hvor vi kravler op på skødet af Grundtvig-statuen og besøger Vartov Kirke.«

Jeg vil tro, at de fleste præster og kirke- og kulturmedarbejdere er præget af Grundtvigs tanker i deres arbejde – om ikke andet så på et ubevidst plan.

Når jeg underviser konfirmander, har jeg Grundtvig med på tre planer – både det ubevidste (er jeg nu blevet opmærksom på!), det bevidste, metodiske plan, og for det tredje

At fortælle konfirmanderne om Grundtvig

Det kommer meget af sig selv hos os. For i den valgmenighed, hvor jeg er præst, kan man ikke vise konfirmanderne rundt i kirken, uden at man må fortælle om Grundtvig. I valgmenighedskirkerne står døbefonten næsten altid

placeret i den modsatte ende af alter og prædikestol. Grundtvig placerede selv døbefonten tæt på indgangen i Vartov, for så ville fonten være det første, man så, når man kom ind i kirken. Ved synet af fonten bliver man mindet om ens egen dåb, som både er indgangen til kristenlivet og det, der livet igennem giver den enkelte døpte en dyb tryghed.

Når jeg tager til København med konfirmanderne, lægger jeg vejen forbi Vartov, hvor vi kravler op på skødet af Grundtvig-statuen og besøger Vartov Kirke. Inden har jeg brugt en dobbelttime på Grundtvig. Jeg forklarer konfirmanderne, at de nu skal lytte til min fortælling, men også klare to »Grundtvig-udfordringer«. Hvis de klarer dem, får de en præmie. Jeg fortæller kort om Grundtvigs barndom og ungdom. Jeg lægger særlig vægt på den dramatiske nat på Vindbyholt Kro, hvor han var ude af sig selv og i et syn sloges med Djævelen. Da han var blevet bragt hjem til sine forældre i Udby præstegård, skrev han sin første salme »Dejlig er den himmelblå.« Jeg fortæller om Grundtvigs arbejdsiver, og hvordan han ofte sad oppe hele natten og skrev. Hvis han blev lidt døsigt, satte han fødderne i et isbad og blev kvikket op. Nu kommer den første udfordring til konfirmanderne: To konfirmander skal melde sig frivilligt til at sidde med fødderne i isvand. De skal se, om de kan blive siddende, mens deres kammerater og jeg synger hele »Dejlig er den himmelblå« (bare udgaven fra DDS). Det, synes de unge mennesker, er ret skørt, men også sjovt. Når de to frivillige kan hive deres kolde fødder op, føler de sig mægtigt seje. Jeg slutter med at fortælle kort om Grundtvigs kirkesyn og hans mageløse opdagelse.

Jeg spørger, om de ved, hvad det vigtigste er, når man skal holde en gudstjeneste? De svarer typisk »en kirke – en præst – nogle salmer«. Så taler vi lidt om det, og om man kan undvære noget af det, de nævner. Meningen er, at de skal tænke sig frem til, at det er menigheden, der er det afgørende. Det lykkes nogle gange, andre gange giver de fortabt, og jeg må lede dem på sporet. Jeg fortæller, at Grundtvig kaldte os for »levende sten«, og vi synger et par vers af »Kirken den et gammelt hus«.

Jeg fortæller, at kirken på Grundtvigs tid var styret oppefra, og at det derfor var meget nyt og

provokerende, når Grundtvig talte om det myndige lægfolk og pegede på, at kirkens grundlag ikke er skriften, men trosbekendelsen, som er blevet videreformidlet af almindelige, kristne mennesker op igennem slægterne.

Nu får de deres anden og sidste Grundtvig-udfordring: De skal være levende sten. I grupper på fire-seks skal de bygge en kirke ved hjælp af deres kroppe. De får tre-fire minutter til at aftale og afprøve, hvordan deres kirke skal se ud. Derefter kalder jeg dem sammen igen, og de viser deres »kirker af levende sten« for hinanden. Og så får de flødeboller eller kanelgifler.

»Jeg forsøger at lade konfirmanderne mærke, at de både har et fællesskab med hinanden og med mig, men også et større fællesskab: menigheden.«

Eksempler på bevidst grundtvig-koldsk pædagogisk tilgang

- Den grundtvigske frihedstanke: I den valgmenighed, hvor jeg er præst, opererer man ikke med »tvungen« kirkegang for konfirmander. Vi forudsætter, at konfirmanderne kommer i kirke, mens de går til præst. Men vi lægger ansvaret over på familierne, så de selv sørger for, at konfirmanden kommer i kirke et passende antal gange.
- Jeg læser sjældent noget op for konfirmanderne. Jeg fortæller i stedet. Det gør jeg ud fra Grundtvigs forestilling om »det levende ord«. Ofte foregår fortælledele i kirkerummet, hvor jeg beder konfirmanderne om at lægge sig på hver sin kirkebænk og lukke øjnene, mens jeg fortæller.
- Jeg tænker, at det at være grundtvigsk er at være på vej – sammen. Derfor følger jeg ikke slavisk min plan. Jeg lader i høj grad det, jeg laver med konfirmanderne, være styret af, hvad der lader til at fange dem. Når vejret er godt, rykker vi konfirmationsforberedelsen udenfor, eller jeg dropper det, jeg havde planlagt og laver noget helt tredje.
- Grundtvig betragtede fællesskab som en forudsætning for, at et individ kan blive oplyst og dannet. Jeg forsøger at lade konfirmander-

ne mærke, at de både har et fællesskab med hinanden og med mig, men også et større fællesskab: menigheden. I løbet af året møder konfirmanderne bl.a. graveren, organisten og den friskolelærer, som er nabo til kirken. Jeg vil gerne skabe samtaler og fællesskab på tværs af generationer. Jeg indbyder nogle kirkegængere til at være med i konfirmationsforberedelsen en gang eller to. Konfirmanderne kan spørge kirkegængerne om, hvorfor de går i kirke, og hvad de selv husker fra deres konfirmationsforberedelse. Når konfirmanderne næste gang kommer i kirke, kender de nogen, de kan hilse på. Tanken er, at det ikke kun er de ældre, som kan lære konfirmanderne noget, det kan lige så vel være omvendt. Ofte er de ældre kirkegængere forbløffede og imponerede over det mod, som nutidens unge har til at stille sig op ved en gudstjeneste og fx læse en tekst eller en bøn højt. »Det turde jeg sorme ikke i den alder«, som en ældre dame fra menigheden sagde til mig i kirkedøren efter en gudstjeneste, hvor konfirmanderne havde medvirket.

»Når vi har fokus på at »sætte krop på« i arbejdet med konfirmander, kan det så mon ikke føres tilbage til Grundtvigs tankesæt »at gribe og begribe«? Vi griber med hånden og begriber derefter med sproget. De to ting hænger uløseligt sammen.«

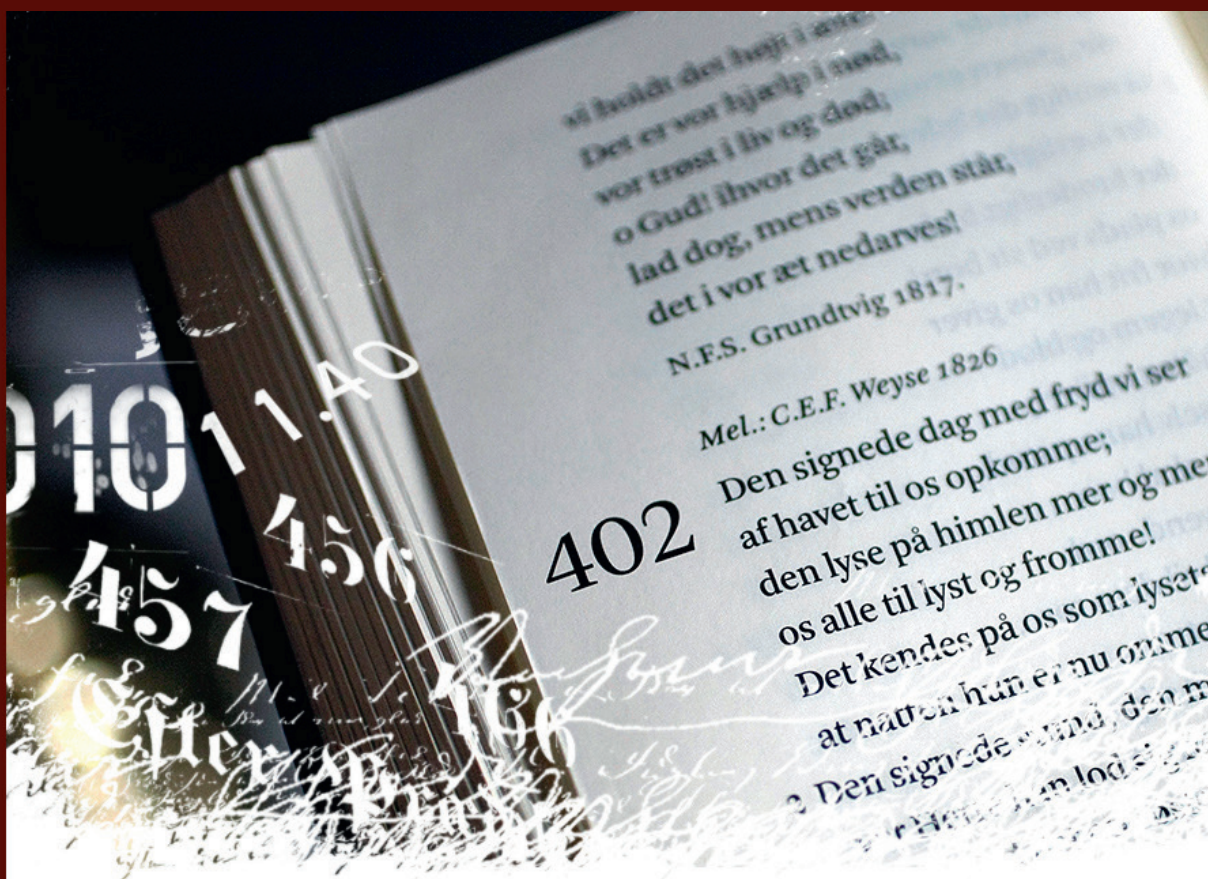
Her har Grundtvig sat sit aftryk i os alle

Her er nogle tankesæt, som de fleste præster og kirke- og kulturmedarbejdere nok kan vedkende sig, og som jeg mener, kan spores tilbage til Grundtvig:

- Konfirmationsforberedelsen er ikke et sted, hvor man skal måles og vejes og bedømmes. Det skal være et frit sted, et trygt fællesskab, hvor hver enkelt har mulighed for at vokse i indsigt og tro. Dette træk har konfirmationsforberedelsen til fælles med højskolerne, som blev grundlagt ud fra Grundtvigs idéer om, at almuen skulle have mulighed for gennem op-

lysning og oplivning at blive dannet til at være et folk.

- Mange af os bruger aktiviteter, når vi skal undervise. De unge skal ikke bare sidde og lytte, de skal bruge deres kroppe. De skal gå pilgrimsvandringer, lege »hop til det rigtige hjørne« og selv øve sig i at formulere sig ved at gå rundt mellem hinanden til en omgang »quiz og byt«. Når vi har fokus på at »sætte krop på« i arbejdet med konfirmander, kan det så mon ikke føres tilbage til Grundtvigs tankesæt »at gribe og begribe«? Vi griber med hånden og begriber derefter med sproget. De to ting hænger uløseligt sammen
- Ligeværd. Vi vil gerne vise de unge, at vi ser dem som ligeværdige samtalepartnere. Dette kunne man godt føre tilbage til Grundtvig, der i sit menneskesyn lagde vægt på det ligeværd, der er mellem mennesker. Det ligeværd bundet i, at vi alle er skabt af Gud og elsket af ham.

Sådan underviser jeg i Grundtvig

Af Eva-Maria Schwarz, sognepræst Vore Frue Kirke, København

Eva-Maria Schwarz er sognepræst i Vor Frue Kirke i København og underviser hvert år konfirmanderne i Grundtvig. Vi har bedt hende fortælle, hvordan hun går til opgaven, og hvad der er vigtigt for hende, når hun tager Grundtvig op som emne.

Hvilke rammer har du for din undervisning?

Vi har 1½ time til rådighed, og da vi befinder os midt i indre by i København, så går vi over til Vartov og har noget af undervisningen omkring Grundtvigstatuen i gården. Hvis man ikke lige har denne oplagte mulighed, så kan man i stedet for, eller gøre begge dele, lade konfirmanderne

slå op i salmebogen under »salmernes forfattere«. Når de har fundet Grundtvig, skal de tælle, hvor mange af hans salmer der er i salmebogen. Der er mange!

»Børn er nysgerrige af natur, de skal lære for livet og ikke for nogen bestemt profession.«

Hvad begynder du selve undervisningen med?

Jeg indleder med en ganske kort biografi. Jeg fortæller, at Frederik var præst og levede i guldalderen, som de alle har beskæftiget sig med i skolen. Frederik var et meget engageret menneske og fik stor betydning for flere ting i samfundet. Han var med til at oprette højskolen,

hvor man kunne være nysgerrig, lære nyt og tale sammen uden, at der var et bestemt pensum eller eksamen bagefter. Efterskoler bygger på samme idé, en idé som i øvrigt spredte sig til hele skolesystemet, at vi skal lære noget for vores egen skyld ikke for skolens. Børn er nysgerrige af natur, de skal lære for livet og ikke for nogen bestemt profession.

Så fortæller jeg om, at Frederik kom på kant med kirken efter, at en professor i teologi havde skrevet en bog om, at Bibelen og kristendom ikke kunne forstås af almindelige mennesker, det var udelukkende en opgave for teologer og præster. Det, syntes Frederik, var det rene vrøvl, og han skrev en protest mod bogen og anklagede professoren for falsk lære og mente, at han burde opsig sin stilling. Professoren hev Frederik i retten – han ville have sit navn renset. Og han vandt retssagen! Frederik kom derefter under censur – dvs. han ikke længere frit kunne give sin mening offentligt til kende – en censur der varede i 10 år. Frederik sagde til gengæld sit embede op, han var præst i Vor Frelses Kirke på Christianshavn. Han fortsatte dog med at prædike, og flere og flere folk fulgte ham. Det blev efterhånden til mange mennesker, hvilket bevirkede, at censuren til sidst blev ophævet. Han fik så tildelt den alt for lille kirke her på Vartov. Folk måtte stå helt ude i gården, når der var gudstjenester. Dengang var stedet et slags hospital for ældre og syge, og det lå i udkanten af byen. Faktisk præcis samme sted, hvor bymurens endehjørne engang lå.

Frederik var præst på Vartov fra 1839-1872 = i 33 år.

Hvor kirken i Danmark meget længe havde været præget af alvor og tunge salmer, stod Frederik for noget nyt. Han skrev et utal af nye salmer, og mange af de gamle fornyede han, så de blev mere levende. Kristendommen skal synges, med gode ord og på en god melodi, ind i os.

»Kristendommen skal synges, med gode ord og på en god melodi, ind i os.«

Hvad vil du helst have, at konfirmanderne husker?

Der er tre ting, jeg ønsker, skal hænge fast, hos konfirmanderne:

- 1 Frederik sagde, at kristendom må være baseret på tro grundlagt af Jesus selv. Altså ikke af Bibelen. **Vi er ikke bibelske, sagde han, vi er kristne.** Troen kommer før bogen, sådan var det også på Jesu tid. Troen opstår, når vi hører om Kristus, ikke når vi læser Bibelen.
 - 2 Og der må være **frihed i troen**, sagde han. Præsterne må have frihed til at udlægge teksterne med egne ord og efter egen overbevisning, til gengæld må folk så også have frihed til at vælge deres egen præst. Vi bor alle i et sogn og har en sognekirke, men hvis vi ikke er enige med præsten i vores sogn, kan vi løse sognebånd og vælge en anden sognepræst. Det gælder stadigvæk.
 - 3 Modsat så mange præster på den tid, så havde Frederik et anderledes syn på livet. Det var en tid med stor alvor og streng livsførelse. **Frederik sagde, at livet var godt**, og han opfordrede os til at slappe lidt af, leve, synge og glædes over alt det gode, Gud har givet os.
- For at det hænger fast, gentager vi det kursiveredet et par gange.

Hvorfor kalder du konsekvent Grundtvig for Frederik?

Konfirmanderne har fået introduceret Grundtvig ved hans kaldenavn Frederik. Grundtvig lyder så formelt og gammeldags – Frederik gør ham levende. De får efterhånden en viden om, hvorfor kirken, skolen, samfundet ser ud, som det gør i dag. At der er en sammenhæng og intet er tilfældigt!

Undervisning i og om Grundtvig – konkrete forslag

Af Anita Obeling Kring, kateketisk medarbejder i den kateketiske enhed i Holbæk Provsti, sognepræst Tveje-Merløse sogn

Hvorfor giver det mening at undervise i og om Grundtvig, når vi har så meget andet, vi også gerne vil igennem? Det giver mening, fordi undervisningen ikke behøver at være en biografi, men også kan være en måde at brede vores teologi ud på; et opgør med tanken om at man ikke tror nok, hvis man ikke tror på alt, hvad der står i Bibelen og ikke mindst et

møde med en, de møder i gudstjenesten – og tænk, hvis vi i vores undervisning kan vække noget, der bliver til genkendelsens glæde, når de sidder der på kirkebænken om søndagen - ville det ikke være fantastisk?

1. Salmerne er et oplagt udgangspunkt, når det kommer til Grundtvig, og her er der god hjælp at hente i Christine Toft Kristensen og Mads Djernes' bog »Syng med konfirmander.« Med udgangspunkt i bogens øvelser kan man lege salmedigteres navne ind i konfirmanderne og øve teksterne på sjove måder. Også deres bo-

dypercussion kan anbefales, når man vil hjælpe konfirmanderne med at få en salme ind under huden.

Herefter kan man lade konfirmanderne se på teksten i mindre grupper, hvor man hjælper dem med de svære ord og lader dem sætte ord på, hvordan de tror, salmen skal forstås. Det kan udfoldes på adskillige måder.

Lad konfirmanderne omformulere verset til nutidigt sprog.

- 1 Lad dem illustrere verset med collager, tegninger eller hvad man nu har ved hånden.
- 2 Følg op med en tavlestafet, hvor de (opdelt i to grupper) skriver så mange ord fra salmen som muligt på en tavle eller et stykke papir på tid.
- 3 Lad dem lave overskrifter (eller #) til hvert vers i en salme.
- 4 Fortsæt evt. arbejdet ved at lave »de fire hjørner« over en given salme eller Grundtvigcitatater (fx med kategorierne kirke, natur, Jesus og ritualer) og bed dem stille sig i det hjørne, de synes citatet passer til.
- 5 Nu hvor de kender sammen, kan det være sjovt at lade dem selv prøve at »pifte melodien op« eller selv lave en ny melodi. Her kan man med fordel inddrage organisten (hvis organisten har mod på det).
- 6 Sammenlign Grundtvigs tekst i »Kirken den er et gammelt hus« med Iben Krogsdals »Kirken den er et salmebrus.« Spørg konfirmanderne ind til deres fornemmelse af de to tekster og melodier, og om der er forskel på deres opfattelse af den gamle og den nye tekst.

Tekst og melodi til »Kirken den er et salmebrus« kan findes på www.salmer.dk

2. Håndens arbejde, man skal gribe for at kunne begribe

Her er det helt konkrete opgaver, vi taler om. Opgaver som konfirmanderne kan se både en begyndelse og en ende på og et konkret resultat af. Her er der mange muligheder for at inddrage konfirmanderne i kirkens liv:

- 1 Bage alterbrød
- 2 Hejse flaget ved gudstjenesten
- 3 Tænde alterlys
- 4 Læse ind- og udgangsbønner
- 5 Hælde vand i døbefonten ved dåb
- 6 Hjælpe med at planlægge næste uges under-

- visning (vælg metoder eller emner)
- 7 Lave deres egen gudstjeneste.

3. Polemik og ordentlig tone

I 1825 blev Grundtvig meget ivrig i sit forsvar for det, han opfattede som den rigtige forståelse af kristendommen og udgav en skrivelse, hvor han kaldte teologiprofessor H. N. Clausen for kætter og vranglærer. Skitsér kort sagen for konfirmanderne.

Lav en skillelinjeøvelsen med konfirmanderne med spørgsmål som »er det ok at tale grimt om andre?« ... »er det ok at undertrykke andre?« – hvis det får konsekvenser for dig selv? De placerer sig på hver sin side af linjen alt efter, om de vil svare ja eller nej til spørgsmålet.

- Del konfirmanderne ind i små grupper og bed dem finde eksempler fra deres hverdag på »lignende sager.« Er der fx eksempler i skolen eller medierne, hvor man taler unødigt hårdt til hinanden?
- Lad konfirmanderne i mindre grupper komme med eksempler på, hvad Grundtvig ellers kunne have gjort/sagt?
- Genfortæl historier, hvor Jesus er gal på de skriftkloge – kan det sammenlignes?
- Hvilken opførsel, synes konfirmanderne, er mest »kristen«? At blive vred og irettesætte eller at tie stille, selvom man er uenig?

4. Ordet og Ånden – hvordan skal vi læse Bibelen?

Grundtvigs disput med Clausen drejede sig om almindelige menneskers evne til at læse og forstå Bibelen. Hvad tænker konfirmanderne, der skal til for at forstå det, der står i Bibelen, og hvor falder vi lettest i og læser uden kontekst? Jeg havde en gang et konfirmandhold, der gerne ville tale om vielse af homoseksuelle. Jeg delte dem ind i grupper og gav hver gruppe en tekst, der talte ind i emnet. Jeg brugte følgende tekster: 1. Mos 1,27-28; Matt 19, 4-6; Kol 3,12-15. Jeg bad konfirmanderne overveje, hvad teksterne sagde om ægteskabets formål, og om det formål nu også er det, vi i dag gør gældende i et ægteskab. Min pointe var, at de fik lov til at danne sig deres egen mening samtidig med, at jeg kunne svare på de spørgsmål, de nu måtte have om udlægning af teksterne og om samtiden.

Tekster/emner man kan tage fat i:

Kvinder skal tie i forsamlinger

Vielse – mennesket blev skabt som mand og kvinde

Skabelsesberetningen

Elsk din fjende

Jesus i templet som 12-årig

På rejse med Grundtvig

Af Henriette Kunstmann Klausen og Mette Maria Kristensen, Skole-Kirke Samarbejdet i Aarhus

I skoleåret 2022-2023 udbyder ca. 25 folkekirkelige skoletjenester et projekt om N.F.S. Grundtvig til 5. og 6. klasser. Gennem en tegneserie får eleverne en indsigt i Grundtvigs virkningshistoriske aftryk på tre vigtige samfundsinstanser; folkekirken, folkeskolen og folkestyret. Formålet med projektet er, at eleverne får kendskab til Grundtvigs alsidige virke og dermed også får en forståelse af, hvordan fællesskaber etableres og styrkes i skolen, i kirken og i samfundet.

Tegneserien

I undervisningen er det altid en kunst at gøre et møde med fortiden interessant for eleverne. Det kræver, at underviseren kan give eleverne kend-

skab og forståelse for det fortidige. Samtidig skal eleverne have indsigt i, at Grundtvig også har en betydning for dem i deres nutid. Som formidlingsmiddel har vi valgt tegneserien, fordi den gennem billeder og talebobler kan formidle et svært fremkommeligt stof. I tegneserien har Grundtvig foretaget en tidsrejse til nutiden. Grundtvig vågner forvirret op ved Aarhus Domkirke med sin kuffert. På torvet møder han en dreng og en pige, som begge hjælper ham, og sammen besøger de Domkirken, børnenes folkeskole, og Christiansborg. Grundtvig er selvfølgelig forundret over de forandringer, som er sket i samfundet. Dog bliver både han og de to børn klogere på hinanden, som fortællingen skrider frem.

Hvorfor skal eleverne vide noget om Grundtvig?

Med tegneserien lægges der op til en biografisk tilgang i kristendomsundskabsfaget. Gennem

tegneserien får eleverne en erfaringsnær og vedkommende indsigt i, hvilke virkningshistoriske aftryk Grundtvig har sat på det danske samfund i dag. Tegneserien udfolder vigtige elementer fra Grundtvigs tanker om at have et samfund præget af åndsfrihed og fællesskab. Sigtet er at styrke elevernes historiske bevidsthed om Grundtvigs indflydelse, give dem redskaber til at drøfte hans indflydelse på skole, samfund og kirke og igangsætte deres refleksioner i relation til eget liv.

»Eksempelvis skal eleverne drøfte Grundtvigs tanke om trosfrihed: »Det er frit for alle at tro, hvad de vil – her skal ingen tvang være.««

I samtale med Grundtvig

Til tegneserien er der udarbejdet dialogkort, hvortil spørgsmål er udarbejdet med nedslag fra tegneserien. I Grundtvigs optik var det essentielt, at mennesker gennem samtale kunne blive klogere. Dialogkortene lægger op til, at eleverne får talt om Grundtvigs tanker, som kommer til udtryk i tegneserien. Eleverne indbydes gennem dialogkortene også til at tale om deres oplevelser og erfaringer med fællesskaber, ytringsfrihed og trosfrihed. Eksempelvis skal eleverne drøfte Grundtvigs tanke om trosfrihed: »Det er frit for alle at tro, hvad de vil – her skal ingen tvang være.«

En Grundtvig-kuffert

Et gennemgående element i projektet er »Grundtvigs« kuffert. Som introduktion til forløbet tager læreren tre genstande frem fra en kuffert: en salmebog, en fortælling fra den nordiske mytologi og en stemmeseddel. Genstandene repræsenterer spor efter Grundtvigs virke. I tegneserien har Grundtvig sin kuffert med fra fortiden. Kufferten efterlader han til børnene i tegneserien. Børnene kommer dermed til at bære Grundtvigs historie med sig.

Projektet afsluttes med, at eleverne lægger et kreativt udtryk tilbage i klassens »Grundtvig-kuffert«. Det kreative produkt skal udtrykke

deres nutidige fællesskaber – i klassen, i fritiden eller i familien. Målet med det kreative arbejde er at tydeliggøre for eleverne, at fællesskaber var vigtige for Grundtvig og stadig er vigtige den dag i dag. Således har Grundtvig »lært« eleverne noget, og nu er det elevernes tur til at »give« noget tilbage, som Grundtvig kan tage ved lære af. Hermed afsluttes projektet ud fra Grundtvigs devise, at den levende vekselvirkning mellem mennesker gennem tid og sted altid gør os kloge.

Projektets progression

Fase 1: Der arbejdes med elevernes forståelse af, hvem Grundtvig var.

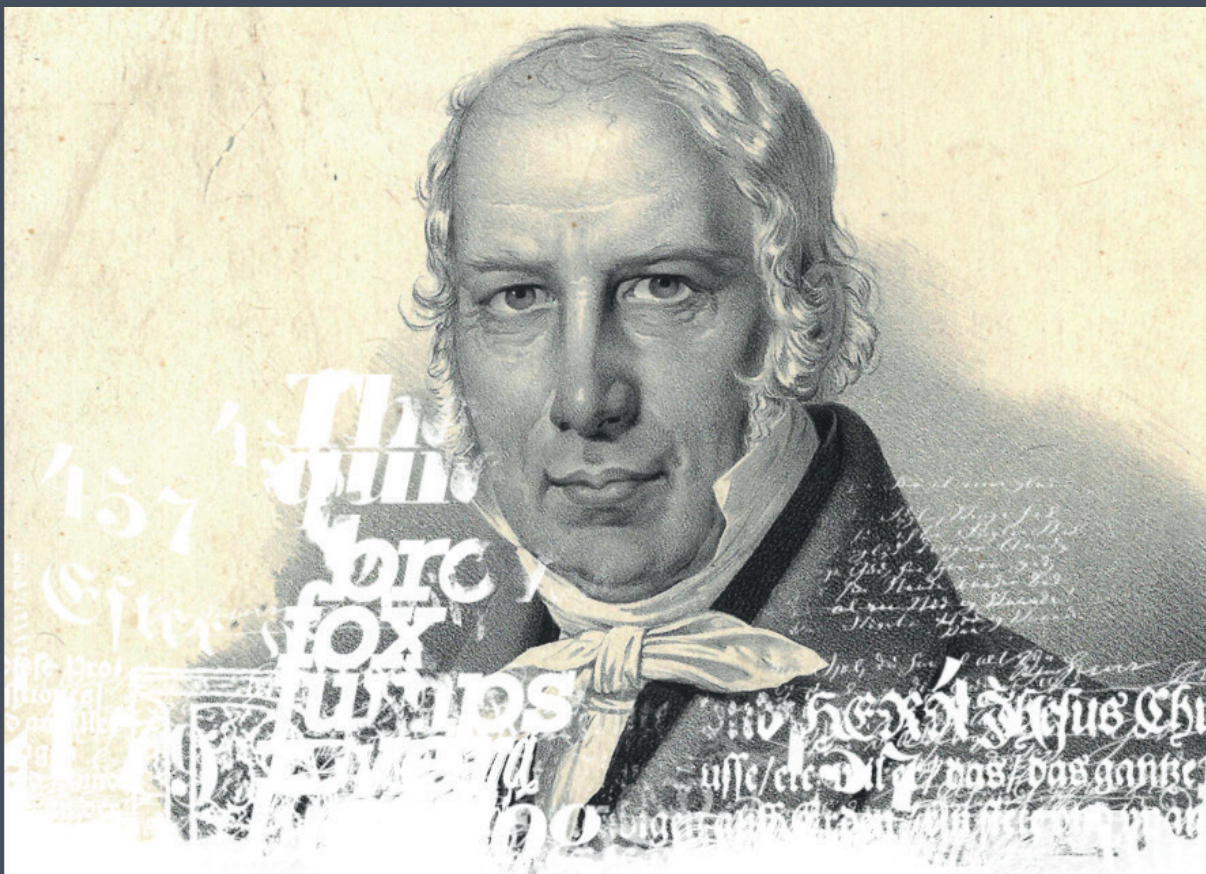
Fase 2: Der arbejdes med tegneserien, hvor eleverne får en indsigt i, hvilke aftryk Grundtvig har sat på nutidens samfund: folkekirken, folkeskolen og folkestyret.

Fase 3: I klassen drøfter eleverne, hvilke former for fællesskaber de oplever i samfundet i dag. Eleverne kreerer et olieportræt, hvorpå de anfører ord om fællesskaber i dag og ord fra tegneserien, der viser deres opfattelse af Grundtvig.

Links

Skole-kirke samarbejdet i Aarhus: <https://skole-kirke-aarhus.dk>

Landsnetværket af Folkekirkelige skoletjenester: <https://www.folkekirkensskoletjeneste.dk>

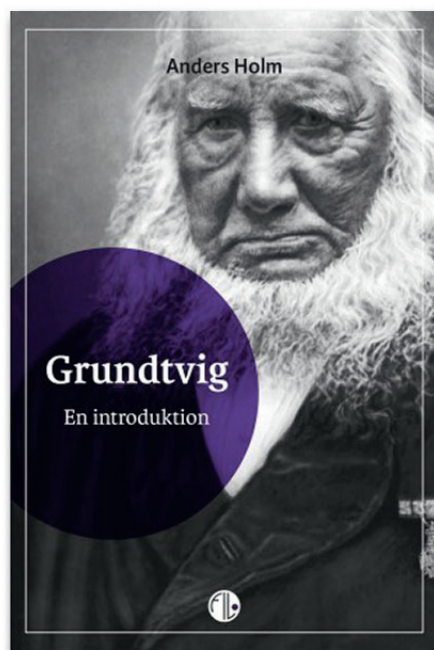

Fem gode bøger om Grundtvig

Af Vanja Thaulow, sognepræst i Himmelev, tidl.
redaktør ved Grundtvigs Værker

Anders Holm (2018): N.F.S. Grundtvig – en introduktion. Filo

Har du brug for at starte forfra med en bred og dog grundig introduktion til personen og forfatterskabet, vil jeg anbefale Anders Holms introduktion fra 2018. De første otte kapitler behandler forskellige sider af Grundtvigs person og virke ordnet kronologisk: Roman- tiker, mytologen, præsten, historikeren, folkeoplyseren, salmedigteren, politiker og danskeren. Der introduceres på denne måde både til manden og sagen (eller rettere: sager- ne). Bogen afrundes med to kapitler om hhv. Grundtvigs virkningshistorie og Grundtvig i verden.

Jes Fabricius Møller (2019): Grundtvigs død i serien 100 danmarkshistorier.

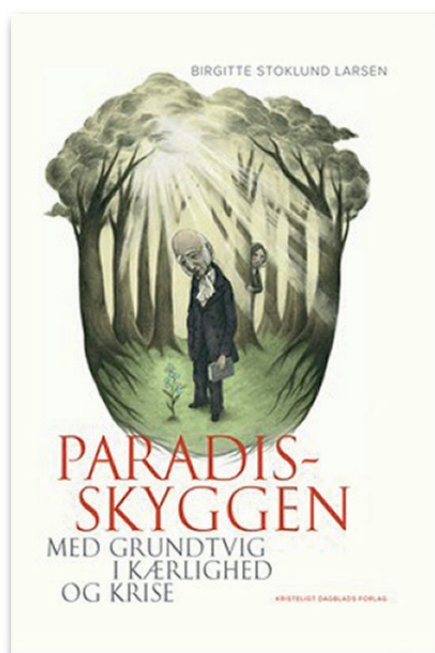
Aarhus Universitetsforlag

Er du mere typen, der kender Grundtvig ganske godt, men måske er lidt skeptisk indstillet over for den megen rosende omtale han altid får, så kan du passende more dig med at læse Jes Fabricius Møllers bog »Grundtvigs død«. Bogen tager udgangspunkt i Grundtvigs død og begravelse og handler derefter om hans betydning for det danske samfund – eller mangel på samme. Man hører ofte sagt, at Grundtvigs betydning for dannelse, religion, højskoler, danskhed og velfærdsstat ikke kan overvurderes, men Fabricius Møller tillader sig at sætte spørgsmålstegn ved dette, for meget af det, vi går og siger til hinanden om Grundtvig, har karakter af myter: »Grundtvig er død og genopstået i myten om ham« (s. 95). I bogen punkteres myterne én efter én.

Birgitte Stoklund Larsen (2015) Paradisskyggen – med Grundtvig i kærlighed og krise. Kristeligt Dagblads Forlag

Er du mere til det biografisk-psykologiske og sjælesørgeriske, kan jeg anbefale Birgitte Stoklund Larsens »Paradisskyggen«. Det er velkendt, at Grundtvig havde mange psykiske og eksistentielle kriser. Stoklund Larsen har med udgangspunkt i Grundtvigs tab af sin elskede hustru Marie Toft i 1854 stillet spørgsmålet: Hvordan klarer Grundtvig sig gennem kriserne? Hvordan finder han vej? Bogen beskæftiger sig både med sorgen i 1854 og med Grundtvigs psykiske sammenbrud i hhv. 1810, 1844 og 1867. Hver gang digter han sig ud af kriserne. Det er interessant og ganske rørende læsning.

Lone Kølle Martinsen (red.) Den store mand. Nye fortællinger om Grundtvig. Udkommer på Gads Forlag 2. september 2022

Er du mest interesseret i det nyeste nye, så glæd dig til den bog, der udkommer den 2. september i anledningen af 150-året for Grundtvigs død. Seniorforsker ved Center for Grundtvigforskning Lone Kølle Martinsen har taget initiativ til bogen »Den store mand« og har inviteret en lang række forskere fra forskellige fag til hver især at skrive et kapitel om en underbelyst side af Grundtvigs forfatterskab. Man vil bl.a. kunne læse om »den maritime Grundtvig«, »den republikanske Grundtvig« og »den grønne Grundtvig«.

Årbogen Grundtvig-Studier

Har du mere specifikke (læs: nørdede) interesser i Grundtvig, vil jeg anbefale årbogen »Grundtvig-Studier«, som er udkommet siden 1948. Årbogen ligger frit tilgængeligt på nettet, man skal blot registrere sig som bruger: www.tidsskrift.dk/grs

Den digitale årbog er en sand guldgrube. Her ligger der hundredvis af forskningsbaserede artikler om Grundtvig og grundtvigianismen, og siden er søgbar, så det er bare om at slå sig løs derinde.

»Endelig vil jeg ikke undlade at gøre opmærksom på, at man jo også kan læse Grundtvig selv.«

Læs manden selv!

Endelig vil jeg ikke undlade at gøre opmærksom på, at man jo også kan læse Grundtvig selv digitalt på www.grundtvigsværker.dk Her ligger foreløbig cirka halvdelen af forfatter-skabet tilgængeligt i en kritisk, videnskabelig udgave, forsynet med kommentarer og indledninger. Den mastodontiske udgivelse forventes færdig i 2030.

